

שנה לעופרת יצוקה:

מצור המכוון לפגיעה באוכלוסייה האזרחית, והמונע שיקום ההרס

כתיבה: עו"ד לימור יהודה, מיכל פומרנץ. ינואר 2010

שנה לאחר תום הלחימה בעזה, והמצור על עזה יוצר החמרה מכוונת במצבה הקשה גם כן של כלל האוכלוסייה האזרחית, ומונע את שיקום ההרס שנוצר. שנה אחרי, אלפי בתי מגורים נותרו הרוסים, ועשרות אלפי אזרחים נותרו חסרי בית. חלק ניכר ממקורות הפרנסה נותרו אף הם בהריסותיהם. אזרחים, העומדים על תילם, אינם יכולים לתפקד עקב מחסור בחומרי גלם חיוניים והיעדר קשר עם העולם החיצון.

הסיבה העיקרית לכך היא שישראל מונעת בין היתר, הכנסתם של חומרי גלם הדרושים לתעשיית הבנייה, כמו גם סחורות וחומרי גלם אחרים הנחוצים לאוכלוסייה האזרחית. בזמן שדרך המנהרות בגבול עזה-מצרים המשיכו ההברחות, ובכללן של כלי נשק וטילים, המשיכה ישראל להטיל הגבלות על כניסתם של מוצרים ושל סחורות הנחוצים לאוכלוסייה האזרחית.

באפשרותה של ישראל, השולטת במעברים היבשתיים לרצועת עזה, לבדוק את הסחורות הנכנסות לרצועה ולמנוע הכנסתם של כלי נשק ותחמושת. ואולם המצור שמטילה ישראל איננו מכוון לכך ואיננו מסתיים בכך. ההגבלות שמטילה ישראל מתמקדות בהגבלות על סחורות ועל מוצרים המיועדים לאוכלוסייה האזרחית ולפעילות כלכלית. ככזה, מדובר במצור הנעדר תכלית ביטחונית או צבאית לגיטימית, ואשר תוצאתו העיקרית הינה החמרת הפגיעות, הקשות ממילא, שמהן סובלת האוכלוסייה האזרחית בעזה, והמביאות לקריסה כלכלית וחברתית. ככזה, מדובר במעשה בלתי אנושי, בלתי חוקי, ובלתי מוסרי.

הסרת המצור היא קריטית לשיפור התנאים ההומניטריים של האוכלוסייה האזרחית בעזה, והיא יכולה להיעשות בכל רגע נתון.

בספטמבר 2007 הכריזה ישראל על הרצועה כעל "שטח עויין".¹ החל מאוקטובר 2007 ועד היום מוטלות הגבלות חמורות על מעברם של חומרי גלם ושל סחורות החיוניים לאוכלוסייה האזרחית ברצועה. בכלל זה, מגבילה ישראל את המעבר של דלקים ושל גז בישול, בכללם סולר תעשייתי המשמש לייצור החשמל בתחנת הכוח של עזה. הגבלות שהביאו וממשיכות להביא לפגיעות קשות בתשתיות החשמל, המים והביוב.²

מדיניות הסגר וההגבלות על תנועת סחורות ואנשים

שנה לאחר מבצע "עופרת יצוקה" נמשכת שליטתה של ישראל במעברים היבשתיים,³ במרחב האווירי ובמים הטריטוריאליים של רצועת עזה. נמשכת גם מדיניות הסגר שבה נוקטת ישראל מאז מרץ 2006, ומגבילה באופן כמעט מוחלט את חופש התנועה של אנשים ואת מעברן של סחורות אל עזה וממנה.

רצועת עזה הפכה למקום ללא מוצא. אומנם, אחת למספר חודשים מעבר רפיח נפתח ומתאפשרת יציאת אנשים מעזה למצרים, וכן ישראל מאפשרת במקרים חריגים ויוצאי דופן יציאת אנשים מעזה לישראל,⁴ אך ככלל מעברם של אנשים מעזה ואליה מוגבל כמעט לחלוטין.⁵

מניעת שיקומה של עזה

ההגבלות על מעבר סחורות שישראל ממשיכה להטיל כוללות אף הגבלות על מעבר חומרי בנייה, חומרי גלם וחלקי חילוף, הדרושים לשיקום רצועת עזה לאחר הלחימה. האיסור שמטילה ישראל על הכנסתם של מלט ובטון לרצועה מונע הלכה למעשה את שיקומה: כתוצאה ממנו אין באפשרות האוכלוסייה ברצועה לבנות מחדש או לשפץ את הבתים שנהרסו או נפגעו, ועשרות אלפי האזרחים שבתיהם ניזוקו במהלך מבצע "עופרת יצוקה" נותרו עד עתה מחוסרי קורת גג – חלקם דרים באוהלים, ואחרים אצל קרובי משפחה, במקלטים או בדוור זמני אחר.

¹ ראו החלטת הקבינט המדיני-ביטחוני, 19.9.07, באתר משרד ראש הממשלה:

<http://www.pmo.gov.il/PMO/Archive/Spokesman/2007/09/spokecab190907.htm>

² לנתונים על מצב התשתיות בעזה, ראו דו"ח ארגון גישה, מתחת לקו האדום – הרס התשתיות בעזה, אוגוסט 2009,

http://www.gisha.org/UserFiles/File/publications/Infrastructures_Report_Aug09_Eng.pdf

³ ובכלל זה שליטה עקיפה אך מהותית במעבר רפיח שבין רצועת עזה ומצרים. ראו דו"ח משותף של הארגונים גישה ורופאים לזכויות אדם – ישראל: מעבר רפיח – מי מחזיק במפתחות?, מרץ 2009.

⁴ ראו למשל: הגנה על אזרחים, דו"ח שבועי 23.12.2009-5.1.2010, OCHA – המשרד לתאום עניינים הומניטאריים של האו"ם,

http://www.ochaopt.org/documents/ocha_opt_protection_of_civilians_weekly_report_2010_01_08_en_english.pdf

⁵ למידע נוסף על הגבלות על כניסה ויציאה של אנשים מעזה ואליה, ראו דו"ח של ארגון גישה, מסלול מכשולים: הגבלות על יציאת סטודנטים מעזה, יולי 2009,

http://www.gisha.org/UserFiles/File/publications/Students2009_Report_Heb

רופאים לזכויות אדם: ישראל מנעה מ-17 לקויי ראייה מעזה להגיע בזמן לניתוחי השתלת קרנית; תרומת קרניות

ירדה לטמיון, <http://www.phr.org.il/default.asp?PageID=60&ItemID=487>;

הליכים משפטיים של המוקד להגנת הפרט בעניין כניסת ישראלים לעזה,

http://www.hamoked.org.il/items.asp?cat_id=21&sub_cat_id=31&section01_id=1&section02_id=3

נוסף על כך נמנע תיקונם של חלק ניכר מהנזקים שנגרמו למערכות החשמל, המים והביוב, ונמשכות המגבלות שמטילה ישראל על מעבר דלק לרצועה. לנוכח זאת, הפסקות החשמל והמים היומיומיות שמהן סובלת כלל האוכלוסייה האזרחית ברצועה נמשכות.⁶

מדיניות ההגבלות על מעבר סחורות לעזה מאפשרת הכנסה של רק כ-25% מהסחורות הנחוצות ואוסרת על יצוא וייבוא חומרי גלם לתעשייה. מדיניות זו גורמת לפגיעה אנושה בכלכלת הרצועה. מזה כשנתיים וחצי מושבתים 97% מהמפעלים ברצועה, ושיעור האבטלה עומד על יותר מ-40%.⁷ בהיעדר שיקום של מקומות עבודה, כלכלה ומסחר, ובהיעדר הכנסה של חומרי גלם, כלכלת עזה נותרת משותקת.

חובותיה המשפטיות של ישראל כלפי אוכלוסיית עזה

ישראל, כאמור, מפעילה כיום כוח ושליטה ברצועה, הנושאים עמם אחריות לתושבי הרצועה. אך אחריותה המשפטית של ישראל לנעשה ברצועה נובעת ישירות גם משליטתה וממחדליה בעבר.

בטרם להסתלקותם של כוחותיה הקרקעיים מהרצועה לא דאגה ישראל להמשך כינון חיים אזרחיים תקינים בעזה ולכינון תשתיות בנות קיימא ברצועה. עצם העובדה כי ה"התנתקות" הייתה תוצר של החלטה חד צדדית, מוסדרת ומושכלת, שקדם לה תהליך קבלת החלטות מובנה, ביחד עם משך הזמן הארוך שבמהלכו שלטה ישראל באופן מלא ברצועה, ושבמהלכו נוצרה תלות גמורה של האוכלוסייה המקומית בישראל, חייבו את ישראל להסדיר מנגנונים ולהקים תשתיות להמשך כינון חיים אזרחיים תקינים ועצמאיים ברצועת עזה לאחר הסתלקותה. בפרק הזמן הממושך שבו שלטה ישראל באופן מלא ברצועה הייתה ישראל מחויבת, על פי דיני הכיבוש, לפתח ברצועה תשתיות שיבטיחו חיים אזרחיים תקינים וסדר ציבורי, זאת הן בתקופת הכיבוש עצמה והן לאחריה.

המציאות בשטח, שעליה אין עוררין, מלמדת כי ישראל כשלה במשימות אלו, לא עמדה בחובותיה המשפטיות ולא העמידה ברצועת עזה תשתיות בנות קיימא להמשך חיים אזרחיים תקינים. לפיכך הפרה ישראל את חובותיה מן המשפט הבינלאומי ההומניטרי, והפרות אלו מטילות על ישראל חובה לדאוג לאוכלוסייה האזרחית.

לחובה זו שני היבטים – שלילי וחיוני: שלילי – לא לפגוע באוכלוסייה האזרחית, ובכלל זאת לא לחסום את מעברם של מצרכים ושל סחורות המיועדים לאוכלוסייה האזרחית; חיוני – לספק לרצועה תשתיות הנחוצות לאוכלוסייה – אנרגיה, תשתיות רפואיות, מזון – כל עוד אלו אינן קיימות ברצועת עזה ואינן מסופקות ממקורות אחרים.

⁶ למידע נוסף על הגבלות מעבר סחורות שיראל מטילה על עזה, ראו <http://www.gazagateway.org/hebrew>. על שרירותיות ההגבלות, ראו תחקיר מוסף הארץ: המצור על עזה הוא שעתם היפה של הספסרים והמאכערים שהשתלטו על מעברי הגבול, 13.6.09, <http://www.haaretz.co.il/hasite/spages/1092125.html>.

⁷ ראו נתונים באתר ארגון גישה, <http://www.gisha.org/index.php?intLanguage=4&intItemId=1658&intSiteSN=85>, וכן דו"ח של הצלב האדום הבינלאומי, *Gaza, 1.5 Million People Trapped in Despair*, יוני 2009, <http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/palestine-report-260609>.

האם קיימים שיקולים ביטחוניים לגיטימיים המצדיקים את הסגר וההגבלות שמטילה ישראל?

באפשרותה של ישראל, השולטת במעברים היבשתיים לרצועת עזה, לבדוק את הסחורות הנכנסות לרצועה ולמנוע הכנסתם של כלי נשק ותחמושת. כך באפשרותה לבדוק את האנשים היוצאים והנכנסים. ואולם המצור וההגבלות שמטילה ישראל איננו מכוון לכך ואיננו מסתיים בכך. ההגבלות שמטילה ישראל מתמקדות בהגבלת סחורות ומוצרים המיועדים לאוכלוסייה האזרחית ולפעילות כלכלית, ואינן מסתפקות במניעת הכנסתם של כלי נשק ותחמושת. ככזה, מדובר במצור הנעדר תכלית ביטחונית או צבאית לגיטימית.

ואכן, התבטאויות של בכירים במערכת הביטחון מעידות, כי ההגבלות על רצועת עזה לא נועדו להשגת יעד ביטחוני-צבאי, אלא כדי להפעיל לחץ פוליטי על ממשל החמאס באמצעות פגיעה באוכלוסייה האזרחית ברצועה.⁸ כך, למשל, העיד דובר משרד הביטחון, פיטר לרנר:⁹

"The opening of the crossings will be reviewed on a daily basis and will be subject to Palestinian militants halting their rocket fire against southern Israel".

ובאופן דומה אף התבטא סגן שר הביטחון, מתן וילנאי:¹⁰

"אנו בוחנים את העניין ונצטרך ככל הנראה לצמצם את היקף הסחורות ובכך ליצור לחץ על ארגון החמאס, שבאופן מכוון לא עושה צעדים להתקדם במשא ומתן...".

כישלוננו של בג"ץ למתן את הפגיעות באוכלוסייה האזרחית

עתירות שהוגשו לבג"ץ במהלך השנתיים האחרונות על-ידי ארגוני זכויות אדם נגד מדיניות ההגבלות של ישראל – נדחו כולן.¹¹ על אף שהוכח בפני בית המשפט, כי ההגבלות שמטילה ישראל

⁸ להרחבה על ניתוח משפטי של הסגר, ראו נייר עמדה של ארגון גישה, **הסגר על עזה מוגדר: ענישה קולקטיבית**, דצמבר 2008, http://www.gisha.org/UserFiles/File/publications/_Gaza%20Closure%20Defined-Heb.pdf, נייר העמדה עוסק בהגדרת החוק הבינלאומי את ההגבלות שמטילה ישראל על חופש התנועה אל רצועת עזה והחוצה ממנה.

⁹ כפי שצוטט ב-Agence France Press, "Israel Eases Gaza Blockade", 4.12.08.

¹⁰ <http://newsinfo.inquirer.net/breakingnews/world/view/20081204-176143/Israel-eases-Gaza-blockade>

כפי שמופיע בכתבתו של חנן גרינברג, "ישראל שוקלת לצמצם מעבר סחורות לרצועה", 23.9.08.

<http://www.ynet.co.il/Ext/Comp/ArticleLayout/CdaArticlePrintPreview/1.2506.L-3600973.00.html>

¹¹ עתירה שהוגשה עם תחילת הפגיעה בתשתיות הרצועה באוקטובר 2007 (פרשת אלבסיוני) - בג"צ 9132/07 **אלבסיוני נ' ראש הממשלה** (טרם פורסם, 30.1.08). ראו עתירה, תגובת המדינה ופסק הדין באתר ארגון גישה -

<http://www.gisha.org/index.php?intLanguage=4&intItemId=716&intSiteSN=82&OldMenu=82>; עתירה

שהוגשה עם התגברות המחסור בחשמל במאי 2008 (פרשת גישה), בג"צ 4258/08 **גישה - מרכז לשמירה על הזכות לנוע נ' שר הביטחון** (טרם פורסם, 5.6.08). ראו עתירה ותגובת המדינה באתר ארגון גישה -

<http://www.gisha.org/index.php?intLanguage=4&intItemId=1260&intSiteSN=82&OldMenu=82>

גישה - מרכז לשמירה על הזכות לנוע נגד שר ביטחון (טרם פורסם, 19.1.09). ראו עתירה, תגובת המדינה ופסק הדין באתר האגודה לזכויות האזרח, <http://www.acri.org.il/Story.aspx?id=2024>, לפסק הדין ראו באתר בית המשפט

העליון, <http://elyon2.court.gov.il/files/08/580/042/N04/08042580.N04.htm>

פוגעות במכוון באוכלוסייה האזרחית, בית המשפט קיבל את עמדת המדינה, כי מחובתה לשמר אך על "מינימום הומניטרי", וכי ניתן להטיל הגבלות הפוגעות במכוון באוכלוסייה האזרחית. גם עתירות שהוגשו בשנים קודמות בדרישה לפתיחת המעברים לרצועת עזה, על מנת לאפשר אספקת מוצרים חיוניים ומעבר של אנשים שנכלאו ברצועה או מחוצה לה, נדחו על ידי בית המשפט העליון.¹²

---

¹² ראו למשל בג"צ 5841/06 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' שר ביטחון (טרם פורסם, 13.3.07). לעתירה ופסק הדין ראו אתר האגודה לזכויות האזרח, <http://www.acri.org.il/Story.aspx?id=1483>.